

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bibliotheca Rhetorum

In Quo Orationes Sacrae, & Panegyricae

Le Jay, Gabriel François

Ingolstadij, 1726

Gloria Sæculi Gallis vindicata. Oratio III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71028)

GLORIA SÆCULI

GALLIS

VINDICATA.

ORATIO III.

Ocupavit hæc semper omnes ætatum omnium populos innata laudis æmulatio, ut rebus præclare gestis Sæculi quisque sui gloriam sibi amicè vindicaret. Cardinalis Eminentissime, Illustrissimi Ecclesiæ Principes, Præsides amplissimi, Clarissimi Senatores, Viri omnium Ordinum Ornatissimi. Quin & ipse Sæculorum æternus arbiter ac moderator Deus, qui uti hominum, ita & gentium dispensat fata, sic partiri visus est inter singulos singularem temporum gloriam, quasi pro cuiusque laboribus suum meritis favorem vellet respondere.

Quod si certatum fuit unquam acriter apud ingenuos & natos laudi populos, cui potissimum ex omnibus ætatis suæ gloria obtingeret; tum certè toto labentis hujus Sæculi decursu incredibilis quædam laudis cupido æmulos dudum animos novis potentioribusque stimulis incessit. Cùm enim extiterit, quod peregrinus, Sæculum istud mirâ quadam rerum ingenium varietate distinctum, prodigiorum serie continuâ spectabile, cætera inter omnia veluti unicum, prioribus invidendum Sæculis, vix imitandum posterioribus; nihil aded est, si primas in eo tulisse partes, & reliquis toto orbe gentibus præ-

præluxisse, dulce ac decorum quidpiam, votisque omnibus dignum videatur.

Ad hunc porrò laudis apicem quantumvis ar-
rigrant se se, quotquot mundum hunc aspectabilem
gentes incolunt, nec aspernamdam magnorum fa-
cinorum copiam ambitiosius ostentent: est tamen
illustrius aliquid, quod Gallia nostra sibi gratuletur:
est unde pariam huic Sæculo gloriam proprio quo-
dam jure sibi reposcat.

Abfit autem dicto invidia, Auditores, neque
id à me dictum quis existimet, quasi debitam illu-
stribus cæterarum gentium factis, laudem ereptam
velim. Scio nullam esse ex singulis, quæ præteri-
torum Sæculorum palmam præripere, quin & ad
præsentis gloriam aspirare non potuisset, nisi obvia
fortè Gallia occurrisset.

Etsi enim laudem inter & gloriam, uti lucem
inter ac radium, necessitudinis quædam communio
intercedit; si tamen ad peritos rerum æstimatores
examen istud revocetur; non deerunt, qui vivi-
dus nescio quid in gloriâ quàm in laude deprehen-
dant. Est enim laudabilia egisse parùm, nisi hæc
ipsa gloriosè præstiteris; non habet gloria unde sibi
satisfaciat, nisi vel in laudatissimis quisque rebus,
aut ex fine, aut ex modo singulare aliquid sibi præ-
scripserit.

Atque hinc discite, Auditores, quo tandem
jure totam Sæculi hujus gloriam sibi vindicet Gal-
lia, quæ Sæculis anterioribus laudatissima, isto de-
mum gloriosa nuncupari sine invidiâ possit.

Hanc verò gloriam nolite expectare, Audito-
res, ut vel à politioribus Literis, vel à præclaris
Artibus repetendam velim. Vix est in controver-
siâ positum, quousque & Literarum decus & Ar-
tium honos Gallis auctoribus processerit: ipsa me
tacentè prædicaret Europa, si quid in hac parte
patriæ laudibus derogarem. Fecit enim verò æmu-

latio studiūque exterarum gentium in ijs imitandis sedulò, quæcumque proficiscuntur à nobis, ut constare debeat apud omnes; quanti in eâ re Gallos æstiment, quos ut exemplar sibi proponant, quos & aliquo assequi intervallo glorientur. Habet Artes præter ac Literas longè aliud, ex quo se commendet Gallia; Religionis splendorem dico, & Armorum decus: quod utrumque veluti suum multò etiam libentiùs agnoscit.

Neque hanc sibi laudem peperisse parvo confitit vel pugnacissimæ Nationi: sive communes sibi cum vero Numine hostes, sive proprios expugnaret, Religionis æquè ac libertatis vindex. Profligavit novum in morem nova Errorum monstra, quæ sinceram fidem aut depravarent, aut deturparent. Fregit non semel conjuratos in Galliam Europæ populos, qui addictam ipsi ab omni ævo fortitudinis palmam eripere tentarent. Quibus autem Artibus, dum Dei aut Patriæ honori allaborat, gloriam sibi quasi vestigalem fecerit, intelligite; si fas est Oratori intra angustos bipartitæ Orationis fines integrum Sæculum coërcere.

I. PARS.

Etsi Christianis gentibus commune videtur esse Religionis studium; tria sunt tamen quæ Christianissimam Francorum Gentem vel in hoc ipso Religionis ardore secernant à cæteris: sincerus quidam candor fucique expers, & omni dolo impervius; invictum animi robur, idque dubijs maxime temporibus cedere nescium; accommoda ingenijs, nec sui unquam dissimilis prudentia. Quæ tria, quàm verè Gallis arrogem, vos ipsos Judices appello, nullius nisi veræ laudis approbatores.

Fuit

Fuit hæc præteritorum temporum calamitas, ut cum Europam totam infestaret Hæresis, & tristissima ubique furoris sui vestigia relinqueret, Galliam ipsam, quanquam gentes inter cæteras aviti cultûs longè retinentissimam, & nullius, Hieronymo teste, monstri patientem, nec intactam penitus, aut etiam illasam pateretur. Verùm siquos pestiferi contagij sensit afflatus Gallica Gens, quàm sincero deinceps studio & iniustam absterfit labem, & Religionis gloriam non apud se modò, sed in populos etiam exteros propagavit!

Repetamus enim verò paulò altiùs avitæ Religionis in Galliâ conditionem, cum extinctâ Valerianorum gente, imperij Gallici jus ad Borboniam pertineret. Spectabat rerum summa Henricum Navarra Regem, quem innatæ corporis animique dotes, dignum aliunde folio effecissent. Unum obstabat tantis virtutibus, Religionis avitæ discrimen. Non potuit sibi temperare, quin erumperet palàm sincerus Religionis ardor, quo flagrabant Galli, & justos quodammodo limites prætergrederetur. Nempe augebat metus recens ac luctuosum Britannia fatum, quæ Principis exemplo deteriorem in partem mutata ab avito pióque cultu desciverat.

Hinc illi, quem fatebantur omnes suum, & ardebant totis animis imperare sibi Principem, nec admiserunt ultrò, nec salutare Regem potuere; donec amicam sibi vicissim manum præstarent, & debita Principi, & debita Deo fides.

Neque verò asperavit Regem optimum benevola vis, quam non persuaserat ab alienatio voluntatum, sed sincerus Religionis amor pariter ac Principis inspirabat: non doluit non adulatum sibi fuisse in eâ re, quæ nec fraudem nec simulationem patitur. Imò nihil tam amicum Religioni veræ fecit ipsius animum, quàm expers ille fuci pigmentique

candor, qui veritatis partus est. Non putavit Rex perspicacissimus in tam propensis erga se animis obitare sibi quidquam posse, præter unicum veri amorem: voluit experiri per semetipse, quid illa tandem saperet Religio, quæ cultores tam sinceros exhiberet. Ac si, abjuratis semel erroribus, tam fidelis deinceps propositique tam tenax Henricus fuit; si palàm & apertè coluit, quidquid Religio præcipit atque imperat; si suum Ecclesiæ Romanæ tam solenni pompâ devovit obsequium; si se tam rigidum ejusdem patronum ac custodem professus est: si nec amicos agnovit, nisi qui aut perstitissent in avitâ fide, aut ad meliorem frugem conversi Hæresim ex animo detestarentur: nolite dubitare, Auditores, quin æmulandam censeret Princeps religiosissimus in colendâ verâ fide sinceritatem, quam ipse dudum in suis suspexisset.

Neque verò succedentibus deinde temporibus alius Gallorum in Religionem animus extitit; neque visum quidquam est tam feliciter promovisse rem Religionis, quàm isthæc in eâdem vel colendâ vel tuendâ sinceritas. Nam si compescendâ nonnunquam fuit armatâ manu Hæresis temeritas, cum justos prætergressa fines nimium insolesceret; si committendæ pugnæ cum ijs, quos sollicitarâ ad rebellionem: si expugnanda Rupellæ propugnacula, in quibus tanquam in portu secura tempestatis ac procellæ sibi videbatur: hic erat unus victoriæ fructus, suus ut aris honos, templis majestas, sacris veneratio restitueretur. Hæc laborum & effusi sanguinis merces amplissima, cum pulsa suis de sedibus multos per annos Religio revocaretur in pristinum; hic apparatus triumphi longè optatissimus censebatur, quando solennibus adesse mysterijs ibi licuisset, ubi profanus jam diu cultus magno Religionis probro viguerat. Quin & multò majoris erat pretij, restitutum Christo in-

tra

tra patrios fines oppidulum, quàm ereptæ vicinis
hostibus regiones integræ.

Tum vidisses victorem exercitum unâ cum
laureato Principe affusum genibus ante aras: &
dum ministri Numinis supremi Sacris operarentur,
commissa ibidem piacula cultu supplici expiantem.
Interim erumpere mixta suspirijs gaudia, & con-
fusa gemitibus lætantium populorum voces. Hi
nondum obliti pudendæ servitutis, quam sub Hære-
sis iugo servierant, lamentari sortem pristinam; illi
restitutam cum avitâ Religione gratari sibi liberta-
tem. Alij incusare liberiùs veterum malorum ar-
fices, alij liberatores suos ac vindices ostentare.
Multi prædicare vixisse se satis, qui restitutam in
antiquum decus Religionem vidissent, plures nunc
magis vivendum esse profiteri, quibus citra me-
tum & offensionem patrijs vivere legibus permit-
teretur.

Dignum enim verò non hominibus modò, sed
Cælitibus ipsis spectaculum; quo tam perculsos le-
gimus, qui Calvinianas partes his temporibus per-
tinaciùs sequebantur; ut integræ nonnunquam ci-
vitates abjuratis erroribus se se ad avitam fidem
reciperent. Tantum Religioni veræ pondus isthæc
pietatis significatio tam sincera conciliabat!

Verùm non uni Galliæ profuit sincerum illud
studium Religionis. Testem te appello, Germania,
quæ Gustavi magni felicibus armis multâ ex parte
subiecta, Hærenici Principis adhæsura videbaris er-
roribus, nisi Ludovicus Justus Galliæ Rex initum
cum Gustavo fœdus eâ lege sancivisset, ne quid de-
trimenti Catholica Religio pateretur. Cujus pacti
custos idem ac vindex tam rigidus exiit, ut cum
in armorum tumultu, uti pronum est, & victoriæ
ferocitate læsam se Moguntia, & in quibusdam
alijs civitatibus Religio exposulasset, resarcire
damnum etiam cum scœnore, & rem Catholicam
tueri

tueri alienarum fautor partium Gustavus cogere-
retur.

Sed quid ego hæc disjuncta tot annorum spa-
tiji repero tempora ; ubi tam recens Gallicæ in
eandem Germaniam pietatis beneficium viget ?
Agite ; cum juratus hostis Christiani nominis Otto-
manus Germaniam ingressus esset ante annos pau-
cos, cum elatus copiarum multitudine & rerum ex
voto fluentium gloriâ, post dejecta Imperij repa-
gula, Imperium ipsum cogitaret ; cum Viennæ ad
mœnia castra metatus urbem repentino pavore, to-
tum, quàm latè patet, Germanicum Imperium ser-
vitutis metu perculisset ; quantum in ijs angustijs
adijsse discrimen videbatur Christiana res, nisi Lu-
dovicus Magnus pro sincero in eam studio victri-
ces in alijs Germaniæ finibus copias coercuisset, &
privatas inimicitias ultrò volensque Religionis gra-
tiâ deposuisset.

Neque verò fuit hæc unius Ludovici gloria,
ut Religionis periculo moveretur : pertinuit ad Gal-
los omnes eadem sollicitudo, apud quos neque ve-
terum discordiarum ratio, neque apertus facilis
victoriæ campus pondus ullum habuere, donec se-
cura tempestatis ac procellæ Religio in portu con-
quiesceret.

Meministis enimverò & potestis memorare,
Auditores, ut nullo vel pacis, vel induciarum in-
terposito fœdere, ex alienis socios, amicos ex ho-
stibus una Religionis causa fecerit ; ut exortâ dein-
ceps inter utramque gentem rerum veluti commu-
nitione & novo piæ necessitudinis vinculo, pavere
Galli cum Germanis, dolere cum iisdem, & vota
facere didicerint : ut liberatâ tandem non tam hu-
manis viribus, quàm propè divinitus Viennâ, non
minor ad nos, quàm ad ipsos, qui obsidebantur,
alacritas, par gaudium, eadem lætitiæ seges visa
fit accessisse. Ad eò pietatis studio cedunt apud
Gallos

Gallos omnia : neque vel simultati vel desiderio gloriae locus est, ubi periclitari Religionis causa videri possit. Atque utinam, Auditores, idem in simili causâ studium licuisset Gallis experiri; & quod impensum ultrò à nobis fuit, id saltem memoris animi gratiâ repensum lætaremur !

Quid jam ad commendationem Gallici nominis propagatam toto hoc Sæculo loquar in exterarum latè barbarâsque gentes Religionem ? Vix innotescere cœperat Canadensis regio, terra infructuosa ex se se & inops rerum omnium; cujus incolæ vix speciem aliquam formamve humanitatis retinerent: illuc emicant, erumpunt & volant Galli, hoc uno laborum præmio, ut in disseminandâ Christi fide, & fortiter pati multa, & constanter mori contingat. Quòd si nostræ Societatis hominibus singulari Dei omnipotentis beneficio concessum est, ut aridum hoc solum Apostolicis sudoribus & fuso sanguine primi omnium irrigarent, id habuimus deinde solatij, ut in laboris simul & gloriae partem venisse plurimos nobis gratularemur, indubitatos Gallicæ sinceritatis testes.

Quid reliquas orbis partes adjiciam ? Quid Turciam & vastas Assyriæ solitudines ? Quid recessus Indiæ penitissimos ? quid consecratam Christi ipsius vestigijs, laboribus, ac miraculis Palæstinam ? Quid Siamensem regionem & immensum Sinarum Imperium, ubi tanto fidei Christianæ incremento etiamnum hodie Gallorum pietas adlaborat ? Aded dulcissimæ patriæ, & rerum omnium apud ipsos loco est sincerus amor Religionis !

At quàm invictus idem & cedere nescius, quoties aut coërcere rebellantis Hæresis temeritatem, aut perpeti quidpiam Religionis gratiâ oportuit ?

Nàmque hoc inflammati studio quis memoret, quot olim & quanta virtutis heroicæ miracula Galli præ-

præ-

præstiterint? ut sæpè cum exiguâ militum manu florentissimas copias fuderint; ut inaccessas urbes & rebus omnibus ad longam defensionem instructas paucorum dierum spatio expugnârint; ut ipsi solâ nonnunquam fortitudine circumsepti, & illius tantùm freti præsidio, cuius gratiâ militabant, validissimos exercitus longiore morâ infregerint; ut, quoties ageretur Religionis causa, mortalium alioqui fortissimi seipsis superiores viderentur?

Mitto expugnatas tantis laboribus in Occitaniâ, aut Aquitaniâ, tam multas hæreticæ perduellionis arces. Sola mihi instar omnium testis Rupella, cuius pertinacia tot externis freta auxilijs, tot assultibus invicta hunc unum habuisse fructum visa est, ut constantiam Gallorum magnanimitati parem demonstraret. Felices fortunatique Calvinianæ pravitatis obstinati sectatores, quod neque vi, neque ferro parentes nostri censuerint pervincendam Hæresis contumaciam! Suo jampridem extinctum in sanguine fatale monstrum occubuisset, nec tantis annis succedentibus strages edidisset.

Verùm quod facere studiosa pacis usque & inimica sanguinis Religio sancta abhorruit, id aggressâ sæpè Hæresis est. Nam ut omittam luctuosa illa tempora, cum numero, viribus, auctoritate freta ferocius insolesceret; cum insultans Religionem veræ per medias regni civitates grassaretur, Sacerdotum exuvijs, populorum sanguine, provinciarum cladibus & exitio satiata: quid non molita est recentissimis istis temporibus vel senescens ac moriens? Quantas bellorum faces in Gallia perniciem excitavit? Tamen quo demum exitu, Auditores, nisi ut dignos Ludovici Magni imperio Gallos exhiberet.

Quod enim genus belli vel acrius, vel periculosius, vel diuturnius majori ipsorum alacritate, patientiâ, robore aut exceptum fuit, aut sustentatum?

Nam

Nam cum, uti re ipsa erat, ita constaret apud omnes, non tam rerum Gallicarum æmulatione, quam Religionis invidiâ bellum hoc fuisse suscitatum, & ab ejusdem extremâ sorte decretorium profligatæ jam Hæresis faum dependere; fecit apud Gallos inexpletum, quo flagrabant omnes, Religionis studium, ut neque fœderatos unam in gentem tot populos vererentur; neque fortunarum omnium capitisque detrectarent periculum; neque exhaustis diuturniore bello opibus, animis, viribus pax ipsa optanda videretur, nisi hoc pretio securâ Religionis quies ac tranquillitas redimi debuisset.

Nihil ego jam moror, quàm acres ijdem ac fortes in profligandis novis erroribus extiterint; fileo refixa in ortu ipso Fanaticorum veterum commenta in corruptelam morum recens interpolata. At præterire non possum, Auditores, cum ante annos penè quinquaginta Calviniana Hæresis diffimulata tantisper, atque ut populis illuderet impunitiùs, specioso sanctissimi Doctoris nomine palliata prodiiisset; præterire, inquam, non possum, quanta doctrinæ fanioris æmulatione adversum hoc novi monstri genus Galli insurrexerint: quot parata in ipsius exitium tela, quasi ex composito districta sint: quàm acriter, quàm conitanter Ecclesiæ Gallicanæ Præsules promptam ejusdem proscriptionem apud summos Pontifices maturarint.

Ut eodem incensus studio cætus ille Doctorum Parisiensium (quos ad Religionis veræ tutelam ac defensionem divina Providentia tot abhinc annis toti Galliæ comparavit) ut eodem, inquam, incensus studio recidenda immisericorditer suo de corpore membra putaverit, quotquot pestifer venenati monstri afflatus incestasset: ut ipse pro suâ jam tum in Religionem caritate Ludovicus Magnus regiam

giam

giam interposuerit auctoritatem, nequa pars conflati in arce Vaticanâ fulminis nocentium capita præteriret. Sic sincerus usque ac fortis Gallorum amor in Religionem fuit; at idem quàm singulari prudentia temperatus!

Habet hoc vel ipse Religionis amor, Auditores ut quantò sincerus magis ac fortis est, tantò periculiosior esse soleat, si moderatrice sapientiâ destituatur. Quòd si fuit in Galliâ tempus ullum, cum maturiore consilio regi debuit promovendæ Religionis studium, tum profectò fuit, cum Hæresis suo freta robore, contra vim atque impetum satis comparata sibi videbatur, & pactorum jure confisa nihil à moderantis auctoritate metuebat.

Durum quidem erat veræ pietatis amantibus, quòd Hæresis arces haberet suas & propugnacula; quòd impios ritus sanctissimis mysteriis opponeret; quòd haberetur in pretio, & amplissimis honoribus defungeretur; quòd facinorosos per spem impunitatis partes in suas illiceret; quòd rerum omnium affluens copiâ perfringeret multorum oculos, & infidiosâ liberalitate aliorum faveret cupiditati, aliorum inopiam sublevaret.

Tamen ferendum id fuit, Auditores; ut erat Gallia vixdum civilibus emersâ discordiis, quas Hæresis ipsa tanto publicæ quietis ac tranquillitatis detrimento suscitârat; non videbatur esse prudentiæ moliri quidquam gravius, unde asperata rursùm, nondum extinctas bene rebellionis faces accenderet. Hæc erat via mollior, eadem & efficacior; si paulatim infringeret Hæresis auctoritas; si subtraherentur illi præsidia, quibus nitebatur; si spoliata Ducibus, in quibus confidebat, rudis & imperitiæ multitudinis permitteretur arbitrio moderanda.

Atque hoc fuit, quod singulari prudentiæ laude præstitit Henricus Magnus; cum ejuratis ultrò

Cal-

Calvinianæ sectæ erroribus, sese in avitæ Religio-
nis gremium recepit; cùm exempli sui æmulatione
principes & antesignanos hæreticæ factionis eis-
dem partibus conciliavit; cùm sincerâ, constanti-
que pietatis significatione, quoad vixit, & Religio-
ni, quam erat amplexus, honorem ac pretium, &
Hæresi, quam deseruerat, contemptum & despicien-
tiam concitavit.

Hinc debilitata plurimum suis jam rebus diffi-
dere Hæresis cœperat: at postmodum apponens
lucro immaturam junioris Principis ætatem, sic
invaluerat paulatim, ut res novas moliri, & tur-
bas ciere de integro meditaretur. Erat coërcen-
da insolescentis superba temeritas, aut impunitate
statim facta ferocior, miseram editura strages vi-
debatur.

Sensit hoc singularis Ludovici Justi sapientia;
& adjuvante sagacissimi, si quis unquam extitit,
Ministri dexteritate, sic rebellantis fastum contudit,
sic repressit vires, sic spes infregit, ut resipuerit
tandem Hæresis: hoc satis contenta, si moribus suis
ac legibus vivere sibi permetteretur. Concessum id
fuit, Auditores, non indulgentiâ vel præposterâ be-
nignitate, sed necessitate temporum, quæ curas aliò
cogitationesque distraherent.

Tamen nolite dubitare, quin grande quidpiam
Religionis ergo pro suâ sapientiâ moliretur Prin-
ceps religiosissimus, cùm seipse, Populum & suum,
totumque Gallicum imperium Deiparæ Virgini tam
solenni pompâ devovit. Intelligebat scilicet, quan-
tum hinc ad promovendum Religionis opus præ-
fidij esset expectandum.

Neque verò distulit longius pijsimi Numinis
benignitas comprobare certissimo pignore plenum
altissimâ prudentiâ consilium; cùm eodem hoc
anno, quo peracta nuncupationis hujus celebritas
est, expectatus communibus totius Galliæ votis

X

Prin-

Princeps ille prodierit, cui extinguendæ penitus Hæresis gloria reservabatur. Ludovicum Magnum fati intelligitis, Auditores, tam gloriosi operis artificem; verum quàm singularis ejus enituit, tam in eodem inchoando, quàm promovendo, consummandoque sapientia!

Erat incredibilis cujusdam auctoritatis excindere penitus sectæ genus illud, quod stabilitum diuturnitate temporis, pactorum fide roboratum, tot edictorum veluti consignatum sigillo convaluerat. Id intelligens, studuit hoc unum ante omnia Ludovicus; ut tot rerum miraculis, tot prodigijs facinorum, tam continuâ regni ad votum fluentis serie, quam suspexit universus orbis, Majestati regiæ pondus ac momentum adderet. Quod ubi semel putavit se consecutum; tum sic aggressus est fatalem hydram, non ut uno ictu confoderet, sed singula ejus capita alia ex alijs paulatim amputaret.

Florebat Hæresis olim in Aulâ, & apud ipsum Principem in pretio, suis inde gratiam atque auctoritatem accersebat; hanc neque domo in suâ, neque inter amicos habere locum Ludovicus passus est. Militabat in castris, exercitibus præerat, imperabat in provinciis, Magistratibus in foro defungebatur; hinc dejecta pariter, & omnibus nobilitatis insignibus spoliata, natalibus tenebris damnata est. Rem faciebat in commercio, & in tractandis pecuniis publicis amplissimas nacta facultates, suorum inde commodis providebat; pecunias tractare publicas & mercaturam exercere prohibita est. Colebat humaniores Artes in scholis, & tam puros fontes veneno suo inquinabat; potestatem illi docendi omnem sustulit Ludovicus. Aderant Erroris administri, qui venenum spargerent in vulgus, nutantes erigerent, firmarent stantes, timidos ac diffidentes promissis & spe fortunæ melioris laetarent;

starent; hi vel donis ac largitionibus ad meliores partes traducti, vel obtinationis in pœnam longius summoti sunt. Restabant arces, quò se Hæresis reciperet: Tempia dico respirantis adhuc factionis propugnacula: Ædes profanas, tot erecta de Catholicis trophæa & victæ Religionis monumenta Ludovicus excidit. Sic per ista vulnera præludebat Rex sapientissimus ad lethalem ictum, quo fatalem hydram percutere, & ipsam arcanis molitionibus & occultas per artes ruinæ suæ adlaborantem apertiori jure opprimere meditabatur.

Interim dum tam prudenter Religionis opus Ludovicus promovebat, quàm laudabilis ubique cernebatur ejusdem sapientiæ æmulatio! Quàm sedulus Gallicis in Præsulibus labor, ut quos Ecclesiis præficerent, eos probitas & eruditio commendarent! Quàm multa surgebant undique pietatis ac doctrinæ Seminaria, in quibus deputandi olim sacris ministeriis adolescerent, & ad virtutum omnium exercitationem informarentur. Quantus fervebat in Scholis ardor studiorum, quanta Religiosis in Familiis sanctitas morum cum sacrarum Literarum cognitione certabat!

Nam spectatum erat atque cognitum fatali priorum temporum experienciâ, unde mali labe, & tanta Religionis corruptela profecta esset; ac si tam instructus olim bonis Artibus, tam incorruptus, quàm nunc est, Gallicanus Clerus extitisset; nunquam profectò tot monstruosa Errorum portenta fidem invenissent.

Et ipsi Legum vindices, Æquitatis arbitri, sapientissimi Juris utriusque moderatores, quàm diligenter, quàm providè consulebant; ut quæcumque Religionis in gratiam sancirentur à Religiosissimo Principe, suum hæc ubique pondus atque auctoritatem nanciscerentur! Quàm ferebant ultrò

rescindi suo de corpore, qui in vitis ipsis ac semper reclamantibus in augustissimum Ordinem irreperant! Quanta gestientium animorum significatione viderunt refigi tandem, rescindi, abrogari decretis melioribus, extorta olim ab Hæresi per vim ac nefas. Educta illa, quæ nec admissa fuerant unquam, nec in Acta Senatûs relata, nisi contestatum prius fuisset ab universis Patribus, interpositâ prudenter itâ clausulâ, quidquid concederetur Hæreticis, id necessitati temporum condonari, donec aliter provideretur!

Quàm sinceris totius Fori plausibus Christianissimo Regi acclamatum, quàm solennes eidem Senatûs amplissimi nomine habitæ gratulationes; quod cunctis Imperii Gallici finibus Errorum monstra, in Religionis Regniqûe perniciem nata proscriptisset! Ita ut Senatores amplissimi non jam tantum, aut forensis Eloquentiæ restauratores egregios, aut legum ipsarum sagacissimos emendatores, sed Religionis ipsius vindices atque assertores fuisse gloriari possint.

His adjuncta præfidiis tam feliciter Religio crevit in Galliâ, & tantum decus defensoribus suis atque propagatoribus toto hoc Sæculo concitavit. Laus hæc Gallorum prima, Auditores; jam quam floruerint Armorum gloriâ, alterâ Orationis partem cognoscite.

II. P A R S.

Quo fieri Gallorum fato dicam, Auditores, cum suavissimam gentes inter cæteras & minimè amicam contentionis indolem nacti videantur; gravissimos tamen omni temporum serie adversarios habuerint. An quòd vicini populi importunam dominationis avidæ, quâ tenebantur, moram in Gallis experti, suscipere nobiscum inimicitias, quam refrænare ambitionem maluerint? An quòd con-

spiciã

spicuâ in socios, & in amicos fide pulchrum semper duximus partiri cum ipsis labores ac pericula? An quodd denique rerum à nobis gestarum gloria sic perstrinxit æmulatorum oculos, ut, quos illi non poterant assequi, eosdem saltem laceffere atque impugnare obitarent?

Ut ut est, absit ut queramur factum, aut infectum velimus esse, Auditores. Quanto major exarsit in nos vis hostium, tanto ampliorem nobis gloriæ segetem suffecit. Atque ut fuit hujus Sæculi fatum, ut nunquam videatur acrius oppugnata fuisse virtus Gallica; ita nunquam patuit illustrius, quantâ armorum laude cæteris gentibus eadem antecelleret.

Ecquando enim vel bellatum apud Gallos tam solerter, vel certatum tam gloriosè, vel vincere contigit tam feliciter? Sic ut hostium numerus solertiam acueret, robur ac ferocitas stimularet virtutem, pertinacia plures ac lætiores triumphos adornaret. Quæ si omnia delibare tantùm ac perfringere cursim videar, date veniam, Auditores, & nimiam rerum copiâ laborantem adjuvare.

Agite, repetite mecum prima Sæculi hujus tempora, Auditores, & quæ vel vidistis ipsi, vel didicistis à parentibus, in memoriam revocate. Vix civilibus emerfisse discordiis videri poterat Gallia, & Henrici Magni cum pacata laboribus, tum Ludovici Justi consilio sapienter administrata, beatæ pacis munus & optatum jamdiu tranquillitatis otium gustare cæperat; cum novi hostes insurgere denovo, quorum non tam apertâ vi coerceret impetus, quàm singulari prudentiâ occultas artes declinaret.

Hinc enim solidioris avida gloriæ domus illa, Gallicæ gentis nuper æmula, quæ vel ipsis totius Europæ finibus cogitationes vix metiretur suas, erat perpetuis veluti in speculis, unde imaretur in

Galliam aditum, & quem in nostrâ fortitudine consiliis suis obicem sentiebat, hunc vel perumperet aperto Marte, vel occulto astu feliciter superaret. Inde longioris otij pertæsus Britannus, qui necdum abjecerat spem omnem recuperandi partem illam Galliæ, quam olim occupavisset, præstolabatur occasionem commodam; si fortè veteres discordiæ & intestini apud Gallos tumultus renascerentur.

Adfuit tandem utrisque tempus illud, quod concupierant, & parandæ gloriæ, ut existimabant illi, peropportunum. Scilicet nondum extinctas bene in ulteriore Galliâ rebellionis faces Hæresis suscitârat, exciverat populos ad arma, & servitij impatientis jugum excutere velle videbatur.

Tum enimverò concipere spes novas Iberi Principes: & quos concordēs vix possent, occupatos civilibus discordiis Gallos adoriri. Mox & opem Gallicis factionibus, quam vellent, Britannus ultra polliceri, & instruere classem illam formidabilem, quæ nostris toties non sine gravi jacturâ pulsa litoribus in patrios fines remeavit.

Vidit pro suâ sapientiâ imminentem Galliæ procellam Ludovicus, qui intestinos in Regno motus dum comprimit, sic elusit exterorum insidias, ut in ipsos belli vim omnem derivaret: & quibus petebatur artibus, eisdem in adversarios uteretur. Nam suscitatus hoc ipso tempore in Germaniæ caput Palatinus Comes Fredericus graves ac multas ciere turbas, conciliare partibus suis Germaniæ Principum gratiam, repetitis adversarios afficere cladibus, & Bohemiæ Regnum, cui Ferdinandus Imperator inhiabat, reluctante eo nequicquam occupare.

Mox interjecto paucorum annorum spatio, quantas eidem Germaniæ clades attulit fretus Gallicis opibus ac copiis Gustavus, quàm multas expugna-

pugnavit urbes, quot in suam ditionem provincias redegit? Sensere demum hoïtes libertatis publicæ, quid suæ sibi artes profuissent, & in refarciendis propriis cladibus occupati, hoc studere deinceps unum, ut se ipsi à servitute vindicarent.

Et tu, infelix Britannia, cruenti postmodum belli theatrum, & in mutuas nobis ipsis dolentibus acta cædes funestum toti orbi dedisti spectaculum: & quam afferre nobis cogitabas, eandem ipsa cladem accepisti.

Quod si his temporibus amissum in Richelio tutelarem Genium luxit Gallia, quem promovendis rebus Gallicis natum toties senserat, mox habuit, unde desiderium leniret suum, experta in Henrico Condæo, quousque spectata excelsi consilii sapientia: in Enguineo, quousque invictus virtutis heroicæ vigor posset peringere.

Sed jam me rapiunt ad se se gloriosa Ludovici Magni tempora, & multiplex bellicis in rebus Gallicæ sub Rege tanto solertiæ monumentum sufficiunt. Meministis, Auditores, quantam Galliæ in perniciem conflatum ante annos viginti quinque triplicis potentiæ fœdus coaluisset? Verùm ut disturbatum illud brevi unâ Principis sapientissimi prudentiâ concidit! Emendata scilicet, ut merebatur, & damnata solvendis fatalis belli sumptibus Batavia fœdus abjecit invisum, & suo à cæteris divortio totum conjurationis vinculum dissolvit.

Revocate etiam animo celeberrimæ illius Expeditionis memoriam, quæ tanta rebus nostris comoda, & perennem Fabio Gallico singularis in bello prudentiæ famam peperit. Conflabatur ex collectis totius Germaniæ viribus formidabilis exercitus, erupturus jamjam per Campaniam, quâ parte defensa minùs Gallia videbatur. Quippe profectus in Flandriam novos ad triumphos cum lectissimo

Gallicæ nobilitatis robore Ludovicus, instructum exiguis copiis Turennium custodiendis Germaniæ finibus reliquerat.

At non latuit Ducem sagacissimum quid hostes minitarentur; sed progressus ipse in penitiores Germaniæ recessus, antequam illi convenissent, diu multumque victitat hostium impensis. Mox factus certior adornatum tandem esse hostilem exercitum, ita regreditur per eandem viam, quam veniens intactam esse voluerat à militum injuriâ, ut circumjacentes latè terras populetur, & ad singula penè vestigia aut transiliendas fossas, aut diruendos aggeres, aut expugnanda propugnacula consecuturis jamjam hostibus relinquat. Neque verò sua spes fefellit Turennium; nam superveniens hostilis exercitus cum desolatam ubique regionem, & perpernos inter eundem obices invenisset, partim consumptus fame, partim longiori morâ fractus, amplam nobis vix aut dato aut accepto vulnere victoriam aperuit.

Et in isto tam diurni belli discrimine, quod extremum Gallicis rebus exitium allaturum jactabatur, putatis futurum fuisse, ut eo defungeremur tam feliciter, aut etiam fœderatis Europæ viribus pares inveniremur, nisi solertia fortitudinem adjuvisset?

At quoniam Ludovici Magni provida mens locorum ubicumque præsens & attenta semper hoc præcavebat, ut Galli processissent in aciem, antequam hostes de profectioe cogitassent; ut parati forent ipsi ad conferendas manus, priusquam illis metari castra contigisset; ut jam urbes obsidione premerent, cum nec obsidendas illi suspicarentur: ut recentes locis in omnibus, integras ac vigentes copias sufficerent, fessas illi objicerent, fractas viribus & exhaustas: ut usque faveret ipsis locorum opportunitas, cum illi deteriore semper
loco

loco positi invenirentur; quid aded mirum est, si nihil aliud promoverit tam pertinax conjurantium in Gallos multitudo, quàm ut illustriorem ipsis triumphorum segetem adornaret?

Huc adijce tam actuosam in Gallis, tam repentinam castrorum celeritatem, ut hostium consilia, molitiones, insidias semper eluderent; tam indefessum in peragrando multas disjunctasque exiguo tempore Europæ partes laborem, ut non una gens, sed multiplex & quasi de integro procreata videretur: tam altam tamque imperviam apud ipsos arcani religionem, ut quo tempore meditata dudum peragebantur consilia, eodem fuisse suscepta putarentur.

Mitto jam dicere quàm peritos, quàm solertes Gallia protulerit rei bellicæ artifices & architectos: quàm faciles ac compendiosæ inite fuerint ad expugnationes urbium viæ: quantus in castris vigeat ordo disciplinæ, quanta apud omnes scientia rei militaris; quam vel hostes ipsi ita stupuerunt interdum, ut in singulis militibus Duces totidem, in Ducibus totidem Imperatores venerarentur. Sic, Regum Maxime, cælestis illius sapientiæ, quam singulari Superùm munere nactus es, partem aliquam diffundis in tuos; neque quisquam est, qui ad luminis tanti splendorem non collustretur.

Quodd si consilio & rei bellicæ solertiâ aded præstitère Galli cæteris gentibus; quantò superiores virtute & facinorum illustrium gloriâ fuisse dicendi sunt? Tam diu est, ex quo addictam sibi fortitudinis laudem Gallia vindicat; ut Gallum esse idem omnino sit, ac esse fortem: vixque jam Heroës nostri ab eâ prædicari se parte sustineant, quam imis pariter ac summis communem esse fateantur.

Enimverò quem è Gallis tandem deficeret animus in adeundis periculis, qui in ipsis Regii sanguinis Principibus egregios animæ magnæ prodigos ac contemptores agnoscat? Eset aliquis lentus ac reses, cum aut sustinendus, aut laceflendus hostis est, qui Contiacum aut Borbonium viderit ad Stinkerkam medias inter neces imperterritos, & redivivam in se Condæi Magni virtutem attonitis hostibus exhibentes? Qui conspexerit olim Enguineum aut Limburgi mœnia perrumpentem, aut dejectum ab equo suffosso parentem, dum ad Senneffum relevat, oppositu corporis igneos globulos tam caro capiti defendentem? Qui Philippum meminerit ad Casellam sic oblitum periculi, ut, dum victum hostem urget acriùs, multis hinc atque hinc ictibus peteretur, vixque id ad aliquam fortitudinis laudem pertinere existimaret? Qui spem Regni dulcissimam, præsidium Galliæ, Populorum amores Delphinum obstupuerit, vel cum in Germaniã lacefleret hostes in propugnaculis, vel cum erumpentibus undequaque æratis glandibus Philippoburgum expugnaret? Qui denique Ludovicum ipsum, unde Gallici Imperii securitas, gloria, salus dependent, non sine gravi trepidatione suspexerit toties gravissima volantis undique plumbi discrimina erecto vultu despicientem?

Unum est quod verear: Auditores, ne illustriora pleraque fortitudinis Gallicæ exempla, quæ sunt edita passim toto hoc Sæculo, splendidiùs, quam magnificè decantata, vix edi potuisse olim existimentur, &, quam fabulosis penè Heroibus fidem hodie denegamus, eandem Gallorum facinoribus denegandam nepotes nostri arbitrentur.

Nam si Græcia suã mendax in historiã visa est, cum stratum pontibus Hellepontum narrat à Xerxe, & Abydo Seston admotam: an veraciores Galli

Galli suis in Annalibus videbuntur, cum impostum à Ludovico Justo referent Oceano frænum, & properantem obsessæ urbi classem hostium interjectâ medios in fluctus mole fuisse compressam, nisi superstites adhuc superbi illius operis reliquiæ fidem vel ab invitâ posteritate extorqueant?

Quod verò de junioris Alexandri victoriis produnt historiarum monumenta, id si vix ac ne vix quidem creditur non oblitum aliquo adulationis furo; num æquius olim sibi persuadebunt, qui legent, primum hoc fuisse Condæi Magni in re bellicâ specimen, ut retunderet collectas Iberiæ vires; eundem vix affecutum annos unum & viginti decretoriis præliis extitisse sexies victorem; & cum in unâ urbe capiendâ Græciæ totius Heroës decem annos olim contrivissent, novum Heroa Gallicum uno anno urbes decem fortissimas expugnâsse?

Ubi verò ventam fuerit ad illa virtutis Heroicæ prodigia, quibus scetam Ludovici Magni historiam admiramur: cum narrabitur tranatos à Gallis rapidissimos fluminis Rheni vortices, dum hinc accenderet animos invicti Regis præsentia, inde facinus spectaret hostis ex adverso litore, & ærata circum undique grando perplueret; quantus erit posteritatis stupor, quanta admiratio? quæ collatis inter se ætatibus noverit, idem à Romanis Heroibus susceptum toties & irrita semper conatu fuisse pertentatum.

Jam cum urbes quatuor & quadraginta uno mense occupatas; Sequanorum fines trium hebdomadarum spatio Gallicæ ditioni adjectos; conjurantes mutuum in fœdus, Bataviam, Iberiam, Germaniam accisas feliciter & ad unius pacis amorem adductas; cum per asperas hiemes, per madida luto & corrupta imbribus loca, spectantibus florentissimis exercitibus, hæc aggressos fuisse Gallos,

disje.

disjecisse, occupasse, quæ conditionem, ut vincerentur, non habebant: cum victores ubique, ubique triumphantes, victos nusquam, nusquam infractos ætates venturæ intelligent, an non adscita de veteribus fabulis plurima vel suspicabuntur, vel felices certè Gallos prædicabunt, quibus ab invicto Imperantis robore virtus eadem, pares animi affarentur.

Quid enim tam insolens, tam incredibile veteres historiæ proferant, quod sternere viam possit vel ad ista, vel ad reliqua Gallicæ fortitudinis miracula aut suspicienda minùs aut proniori fide excipienda? Scrutamini per me licet reconditiores totius antiquitatis latebras; excutite diligenter ætatum, locorum, nationumque omnium monumenta: revocate in memoriam celebrata magnificentius Poëtarum commentis ac fabulis sæcula: prodibit, credo, ex illâ caligine temporum, ex illâ totius vetustatis serie exurget populus aliquis, in quem hostis tam multiplex, tam potens, tantâ animorum contentione, tam diu, tam pertinaciter, terrâ marique conjurârit? qui sibi relictus uni, suis fretus unis viribus, contra vim simul ac dolos habuerit dimicandum? cuius in solo nulla pars quæ non impeteretur, & exitio designata non foret?

In ijs rerum angustijs quis tandem exerendæ virtuti Gallicæ locus relinquebatur? quæ spes parandæ splendidis quibusdam facinoribus gloriæ affulgebat? quo pacto laceffendus & urgendus hostis, qui à fronte, à tergo, ab utroque latere sustinendus incumberet? An non actum iri satis bellè cum Gallicâ gente videbatur, si nihil partæ olim in bello gloriæ deperderet? si totius Europæ formidabilem impetum cum aliquâ defensionis laude sustineret?

Nempe

Nempe hoc sibi Galli vindicent aut agnoscant suum, quod illustriori gloriâ vacaverit. Illos aut difficultas operis, aut numerus hostium, aut periculi magnitudo deterreat, qui felicibus Ludovici Magni temporibus procreati continuâ fatorum experientia didicerint, sub tanti Regis auspiciis pugnare idem esse ac vincere.

Sensit enim verò Europa tota, quibuscum sibi res foret. Vidit laceffentes ultrò, qui oppugnandi censebantur: victores semper triumphantésque obstupuit, quorum certam ad perniciem tantum cum apparatu advolârat. Sed ista, video, pertinent ad Gallorum felicitatem, quæ ipsorum in consulendo solertiam, fortitudinem in agendo consecuta est.

Etsi non est rerum illarum felicitas, quam præstare quisquam de se ipso possit, neque culpandus videtur ille, cui successerit minus feliciter, si nec in deliberando prudentia, nec animus in exequendo defuerint: tamen est hæc perversitas, dicam, an fatalis error multorum, ut ex eventu solo res æstiment, neque prudentem quemquam fuisse putent aut fortem, qui fortunatus idem non extiterit. Absit, Auditores, ut tam pravâ quorundam hominum opinione abuti velim ad gentis Gallicæ prædicationem; aut collaudandos putem Gallos à felici rerum suarum exitu, nisi maturitate consilii atque virtutis præstantiâ, quod jam confectum à nobis est, fortunam servire sibi vel repugnantem, & suis addictam signis famulari coëgissent.

Ecqua porrò natio est tam confidens sui, tam ambitiosa votis in suis, quæ à Superis tot ac tantas res audeat optare, quot & quantas Superi ad Gallos detulerunt?

Mirabatur olim Princeps Trojanus, cum delatus tempestate fuisset in Africam, suasque & suo-
rum

rum pugnas ad Trojam in tabulis depictas oculis perlegeret; mirabatur, inquam, tam longè propagatam fuisse rerum à se gestarum famam, & conversus ad socios, mœrorem inter & gaudium exclamabat; *Quæ regio in terris nostri non plena laboris!*

Quantò id æquius ac gloriosius prædicari de gente Gallicâ potest, Auditores? Nam quæ plaga tandem, quæ pars in hoc orbe universo, quam Galli vel non illustraverint laboribus suis ac triumphis, vel nominis sui famâ non impleverint?

Testis est Flandria, cujus partem longè optimam ditioni suæ adjectam Galli gloriantur. Testis est Batavia, quam oblitam fidei & obsequii parùm memorem trium provinciarum & quadragintâ urbium expugnatione emendârunt. Testis est Iberia, quam in fines Galliæ longè latè que grassantem multiplici victoriâ represserunt. Testis est Burgundia Sequanorum, quam semel atque iterum occupatam sui juris fecerunt, & extinctis veteribus odiis cum alterâ Burgundiâ conjunxerunt. Testis est Germania, quam ab utroque Rheni latere felicibus armis domitam expugnârunt. Testis est Hungaria, quam victis ad Arabonem Ottomanis, ab infami servitute defenderunt. Testis est Alsatia, quam æterno fœdere Gallico Imperio mancipatam ab Hæresis dominatione ad avitam Religionem traduxerunt. Testis est Suecia, quam in Gallicâ societate constantem ab æmulorum injuriâ vindicârunt. Testis est Britannia, quam utrique Oceano dominantem ingenti clade toties affecerunt.

Testes verò jam omnes oræ, atque omnes exteræ gentes ac nationes; denique maria omnia, cum universa, tum in singulis oris omnes sinus atque portus.

Nam

Nam quid dicam Tripolim in Syriâ; quid in Africâ Tunetum & Algerium globis igniferis attrita? Quid memorem exscensione factâ Genuam intentam castigatamque, & ad culpam eluendam primores urbis Luteriam accersitos? Quid definitam loquar Imperii Gallici & Turcici æqualitatem, & dum natio illa reliquos populos insolentiùs despicit, parem iuter sedendum honorem Oratori Gallico & supremo Visiri delatum? Quid adjiciam accitos longiùs Gallici nominis famâ ex Siamensi regno Oratores, & ad contemplandam propiùs Ludovici Magni gloriam impulsos?

Hæc sunt illustria rerum à Gallis toto hoc Sæculo feliciter gestarum monumenta: quæ si perillustrare curiosiùs quis velit, excurrat ille tantisper in Galliæ limites; & quam feliciter fuerint propagati, ex quo rerum habenas Domus Borbonia moderatur, secum expendat.

Hic, ubi Picardiæ finibus Gallia terminabatur, eandem video provinciam ultra Atrebatensem, & totum Flandriæ Comitatum longè propagatam. Illic Campaniam habebat olim pro repagulis; nunc Alsatia, quàm longa est, & continuâ Rheni fluminis ripâ continetur. Inde offerebat se se Burgundia, quæ nullis olim munita aggeribus, nullis propugnaculis defensa latus apertum hostibus objiciebat; hodie Sequanorum finibus, & arcibus circumvallata fortissimis defenditur. Sic provinciæ Lugdunensi Sebusianus ager adjectus, Occitaniam Ruscinonensis regio protegit ac tutatur. Ac si reliquis à lateribus protensa ulteriùs Gallia non cernitur, cogitet ille, quisquis est, Auditores, nihil ab ea parte præter maria vel perpetuos montes Gallicæ virtuti fuisse objectos.

Mox ad reliqua victoriarum nostrarum trophæa & perillustres reliquias oculos advertat. Observet

servet

fervet idem sedulò urbium multitudinem, varietatem castrorum, propugnaculorum robur, quæ ad tutandos secundi Martis fructus provisæ sunt; numeret, si potest, quot erepta domitis per tot annos hostibus tormenta bellica nostris jam tegendis mœnibus inserviant; agnoscat & perlegat in singulis varia variorum populorum, & nomina, & stemmata. Ingrediatur singularum arcium civitatumque Armamentaria, & enses, loricas, scuta, galeas, aliæque, id genus, triumphorum nostrorum monumenta admiretur. Suspiciat appensa templorum tholis, & distincta tot Principum, tot Regum, tot Provinciarum Regnorumque insignibus vexilla.

Hæc porrò sunt ejusmodi, Auditores, ut, si vel taceant Annales hujus Sæculi, vel si magnitudo novitasque facinorum ægrè fidem inveniant, ijs tamen minimè liceat obtrectare. Quamobrem si cui populo parta toto hoc Sæculo bellicis rebus gloria primas deferre debeat, quis dubitet eandem Gallis vindicare, quos armorum solertiâ, virtute ac felicitate constat cæteris tantopere nationibus præstitisse?

Hunc affecuta dignitatis apicem Gallia quid aliud vel postulandum deinceps à supremo Numine, vel etiam optandum habeat, nisi ut venturis deinde sæculis, cum assurgere altiùs non posse videatur, in hoc fastigio gloriæ collocata sic perseveret, ut suis exemplo, exteris admirationi, utrisque magno cum Religionis, tum fortitudinis documento sit?

Quamquam confide, Gallia, ecce uberioris etiam incrementi spem tibi novam eandemque certam sufficit singularis illa, quæ Principum nostrorum ac regni Gallici fati invigilat Providentia. Has illi debemus immortales gratias, quòd clarissima Imperii nostri lumina non uni tantùm sæculo
osten-

ostentârit; & quos majore, ut sic loquar, labore efformaverat, eosdem singulari quadam voluptate pluribus sæculis commodaret. Ita Clodovæum, ita Carolum Magnum, ita Philippum Augustum, ita Henricum Magnum, viros pluribus dignos sæculis, non uni sæculo voluit esse superstites. Ita & Virum immortalitati natum Ludovicum Magnum ætatis jam hujus gloriam, alteri etiam ætati incolumem reservat.

Fortunatum omni ex parte Parentem, qui dignum se nactus sit Filium, & præclaris tot suis dotibus imitandis parem: quem tam splendida virtutum exempla non terreant, sed incendant! Feliciorum Avum, qui in tanto Nepotum numero, tanquam totidem in speculis fidam sui imaginem possit contemplari! Felicissimam Galliam, quæ in hoc Sæculi renascentis aditu, duraturæ felicitatis tot obsides, tot perpetuandæ gloriæ certa pignora sibi gratuletur.

Nam quid illa sibi jam non adpromittat ex lætissimâ juniorum Principum copiâ, qui ipsius in sinu tam feliciter adolefcunt? Quò illi non promovebunt apud te, ô Gallia, Religionis gloriam; qui tam altos in ætate tam tenerâ de Religione sensus imbiberunt? quibus de penitissimis rerum sacrarum mysteriis nihil latet? quos in ob-eundis divini cultûs officiis tam pios, tam Religiosos admiramur?

Quòd si rerum tuarum splendor, aut mala vicinorum æmulatio novos tibi hostes suscitabunt, qui beatam illam, quâ nunc frueris, tranquillitatem ac pacem olim inturbent; quanta partæ jam bellicis rebus gloriæ seges accedet ab eisdem Heroibus; quos invicti Parentis & Avi tot imitanda prodigia acrioribus stimulis accendunt. Dedit jam ad Compendiensa castra suæ in bello

Y

solertiæ

solertiæ virtutisque specimen, quem provida felicitatis tuæ fata tibi Principem olim destinant, serenissimus Burgundiæ Dux; & vel ex ludicrà umbræ palæstrâ facere conjecturam debuisti, quantus in veris crudioribusque pugnis, cum erit tempus, futurus sit.

Neque tu verò tam studiosa bonarum Artium, ô Gallia, leve præsidium invenies in Augustis Fratribus, qui politioribus exculti Literis, & earum pretium nôrunt, easdemque promovendæ regnorum gloriæ pariter ac felicitati natas didicere.

Nihil igitur superest ultrà tibi quod precemur, ô Gallia, nisi ut Avum, Parentem, Nepotes longos per annos videre incolumes possis. Sic erit, ô Deus Immortalis; & quæ facimus vota pro felicitate Domûs Augustæ, ultrò exaudies. Agitur gloria tua, agitur dilectissimi tibi populi salus, ut, quos ad Religionis tutelam, ad præsidium Galliæ procreâsti, in iisdem tuendis conservandisque, tuis ipsius beneficiis foveas; & hanc tantam spem novi Sæculi ratam habere velis.

*Oratio habita Primo Novi Sæculi Anno
M. DCC.*

JACO.